

Doğum sonu dönemde babaların ebeveynlik davranışlarının incelenmesi

Investigation of the parenting behaviors of fathers in the postpartum period

Hava ÖZKAN, Ayda ÇELEBİOĞLU, Zehra Demet ÜST, Fatma KURUDİREK

Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Erzurum

ÖZ

Amaç: Bu araştırma, doğum sonu dönemde babaların ebeveynlik davranışlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntemler: Karşılaştırmalı tanımlayıcı nitelikte olan araştırma; Kadın-Doğum Hastanesinde 15 Nisan-25 Eylül 2012 tarihleri arasında sağlıklı bebeğe sahip olan 130 baba ile tamamlanmıştır. Veriler, anket formu ve Britton ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen, Çalşır ve ark. (2009) tarafından geçerliliği yapılmış "Doğum Sonrası Ebeveynlik Davranışı Ölçeği" (DSEDÖ) ile toplanmıştır. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması ebeveynin bebeğine karşı olumlu ebeveynlik davranışına sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmaya başlamadan önce etik kurul kararı ve kurumdan izin alınmıştır. Veriler, yüzdelik dağılım, ortalama, varyans analizi ve bağımsız grupta t testi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Babaların %46,9'unun 20-29 yaş aralığında olduğu, %42,3'ünün ilköğretim mezunu %80,0'inin çalıştığı, %91,5'inin bu gebeliği istediği belirlenmiştir. Babaların ölçek toplam puan ortalaması $3,11 \pm 2,03$ olarak bulunmuştur. Babaların eğitim durumlarına ve gebeliği isteme durumlarına göre, DSEDÖ puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($p < 0,05$), aile tipi, bebeğin cinsiyeti, gelir durumu ve yaşayan çocuk sayısının DSEDÖ puan ortalamalarını etkilemediği belirlenmiştir ($p > 0,05$).

Sonuç: Babaların ebeveynlik davranışı puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu, eğitim ve gebeliğin istenmesinin puan ortalamalarını etkilediği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Baba, ebeveynlik, ebeveynlik davranışı

ABSTRACT

Objective: This study was conducted to investigate the parenting behavior of fathers during the postpartum period.

Methods: This comparative and descriptive study was carried out with 130 fathers of healthy babies born in a maternity hospital between April 15, 2012 and September 25, 2012. The data were collected using a questionnaire and the "Postpartum Parenting Behavior Scale" (PPBS) developed by Britton et al. (2001) whose validity and reliability for the Turkish language performed by Çalşır et al. (2009). Higher scores obtained from the scale indicate that the parent has more positive parenting behavior toward the baby. Prior to realization of the study, the approval of the ethics committee and permission from the institution have been obtained. The data were assessed using percentage distribution, mean, variance analysis, and independent samples t-test.

Results: It was found that nearly half of the fathers (46.9%) was in the 20-29 age group, they were (42.3%) primary school graduates, employed (80.0%), and 91.55 % of them wanted this pregnancy. The mean PPBS score of the fathers was found to be 3.11 ± 2.03 . The difference between the mean PPBS scores was found to be significant in terms of the education level of fathers ($p < 0.05$), however family type, infant's gender, income level, and the number of living children were found to have no effect on the mean PPBS scores ($p > 0.05$).

Conclusion: It was revealed that fathers' mean parenting behavior score is at medium levels, and education status and wanted pregnancy status were found to affect the mean score.

Key words: Father, parenting, parenting behavior

Alındığı tarih: 01.10.2016

Kabul tarihi: 16.11.2016

Yazışma adresi: Dr. Zehra Demet Üst, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Kampüs-Yakutiye-Erzurum
e-mail: zehra.ust@hotmail.com

GİRİŞ

Doğum sonu dönem ebeveynliği de içeren birçok fizyolojik ve psikolojik değişiklikleri beraberinde getirmektedir. Ailede meydana gelen bu fiziksel, sosyal ve duygusal değişimler önemli bir gelişimsel geçiş sürecidir ⁽¹⁾.

Doğum sonu ilk karşılaşmada anne ve/veya babanın bebeğe karşı gösterdiği davranışlar ebeveynlik davranışı olarak kabul edilmektedir. Ebeveynlik, bir başka insan olmanın, sevgi ve anlayış göstermenin, inançları ve değerleri nakletmenin ve kabullenmenin, bağlılık, sevgi yoluyla kendimizin ötesinde ilişki kurmanın temel yoludur. Ebeveynlik yaşam boyu süren, önemli bir sorumluluktur. Doğum sonu erken dönemde ebeveynin gösterdiği davranışlar, bebeğin el ve ayaklarına dokunma, okşama, bebekle konuşma, göz temasında bulunma, bebeği inceleme gibi davranışlardır. Anne ile bebek arasında olduğu gibi, baba ve bebek arasında da kurulan ilk temas, babanın bebeği kucağa almasıyla başlamaktadır ⁽²⁻⁵⁾.

Babalık, eşinin gebe olduğunu öğrendiği anda başlar. Baba kimliği, gebelikle başlayıp doğum sonrası devam eden yaklaşık üç yıllık sürede gelişir. Doğumdan sonra ebeveynlik, anneye benlik ve bütünlük, babaya güven ve otorite, aileye ise güç kazandırır ⁽¹⁾.

Babalık sürecine katılım, zaman içinde değişim geçiren baba-çocuk ilişkisi ve çocuğun baba ile bağ geliştirmesi üzerinde etkisi olduğu düşünülen bir süreçtir. Baba ile bebek arasındaki bağın kurulması, babanın çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynamasına neden olabilir. Babanın bebeğiyle birlikte olması, dokunması, konuşması, oynaması, çocuğuyla ilgili çeşitli kararlara aktif olarak katılması çocuğuyla arasında güçlü bir bağın oluşmasına neden olmakta ve daha sonraki baba çocuk ilişkisinin devamını sağlamaktadır. Babası ile bebekliğin ilk günlerinden itibaren iletişimde olan çocukların duygusal, bilişsel ve sosyal becerilerinin diğer çocuklara göre daha güçlü olduğu belirtilmektedir ⁽⁶⁻¹¹⁾.

Baba olmak bir erkeğin yaşamının tüm yönlerinde iz bırakacak nitelikte yaşamında kalıcı değişiklik yaratan bir olaydır. Doğumdan sonra, özellikle ilk kez baba olanlar kendi babalık imajını uygulamaya

geçirmek için zor bir görevle karşılaşır. Olumlu babalık imajını kurmayı başaran babalar, bebeğiyle daha büyük bir ilişki için motivasyonel bir güç deneyimleyebilirler. Babaların yeni rolü kendi benlik imajı ile çelişen unsurları taşıdığında durumla başa çıkmada zorlandıkları ve red duygusunu kolayca yaşadıkları belirtilmiştir ⁽¹²⁾. Dolayısıyla ebe/hemşireler, babaları doğum sonrası sürece dahil ederek, anne-baba ve bebeğe uygun ortam sağlayarak, çocuğun yaşamında babanın önemini vurgulayarak babalık rolünün gelişmesine katkı sağlamalıdır ⁽¹³⁻¹⁵⁾.

Babaların ebeveynliğe geçişleri, babalık algıları ve babalık rolleri üzerinde yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bunun nedeni, çocuğun gelişimini etkileme konusunda babalardan çok annelerin önemli olduğu düşüncesidir. Psikososyal gelişim teorisinde “geleneksel baba kavramı” özellikle öne çıkmaktadır. Bu teoriye göre bebek ile anne arasındaki ilişki, onun ilerideki kişiliğini ve sosyal ilişkilerini şekillendirmede büyük önem taşımaktadır. Sıfır-iki yaşta bebeğin ilk nesnesi annesidir. Babalar ise çocukluğun sonraki döneminde etkili olmakta ve yalnızca anneyi destekleyici olarak ve arka planda yer almaktadır ^(16,17).

Erkeklerin yenilenen baba kavramına uyum sağlamalarında hemşire ve ebeler büyük görevler düşmektedir. Ebe/hemşireler, ailelere ebeveyn-bebek ilişkisinin her zaman ilerleyen bir süreç olduğunu vurgulamada ve baba-bebek arasında olumlu bir ilişkinin gelişmesine yardımcı olmada önemli role sahiptir. Üstlendikleri çeşitli roller, ebe/hemşirelerin, anne-baba olmanın erken dönemlerinden itibaren bebeğin anne babayla birlikte olmasını ve babalık rolü de dahil olmak üzere ebeveynlik rollerini desteklemesini olanaklı kılmaktadır ^(5,18,19).

Bu araştırma, doğum sonu dönemde babaların ebeveynlik davranışlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırma, Erzurum il merkezinde bulunan Kadın Doğum Hastanesinde 15 Nisan 2012-25 Eylül 2012 tarihleri arasında 130 baba ile karşılaştırmalı tanımlayıcı tipte yapılmıştır. Araştırmanın evrenini belirtilen tarihler arasında Kadın Doğum Hastanesinde doğum

yapan kadınların eşleri, örneklemini ise belirtilen tarihler evrenden olasılıksız rastlantısal örnekleme yöntemi ile seçilen araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden ve bebek sağlığı açısından herhangi bir risk taşımayan babalar oluşturmuştur.

Araştırma verileri, anket formu ve doğum sonrası erken dönemde ebeveynlik davranışını belirlemek üzere Britton ve ark. (20) tarafından geliştirilen, Çalışır ve ark. (4) tarafından Türkçe geçerliliği yapılmış "Doğum Sonrası Ebeveynlik Davranışı Ölçeği" (DSEDÖ) ile toplanmıştır. Anket formu, babaların demografik özelliklerini içeren araştırmacılar tarafından hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır.

Ölçeğin uygulamasında, doğumdan sonra baba ve bebeğin karşılaştığı ilk 10 dk. süresince gözlemci, babanın bebeğine karşı gösterdiği davranışları "Doğum Sonrası Ebeveynlik Davranışı Ölçeği" maddelerine göre gözlemleyerek, var olan davranışa (+), olmayan davranışa (-) işareti koyarak kaydetmiştir. Altı maddeli ölçeğin, her bir maddesi için davranış gözlenmişse bir (1) puan, gözlenmemişse sıfır (0) puan olarak değerlendirilmiştir. Toplam ölçek puanı her maddeden elde edilen sayıların toplamından oluşur. Ölçeğin toplam puanı 0-6 puan arasındadır. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması ebeveynin bebeğine karşı daha olumlu ebeveynlik davranışına sahip olduğunu göstermektedir. Her anket formu ve DSEDÖ için yaklaşık 15 dk.'lık süre kullanılmıştır. Veriler, doğumdan sonra annenin postpartum servisindeki odasına alınması ve odada babanın bebekle ilk karşılaşması gözlemlendikten sonra toplanmıştır. Davranışlarda değişiklik oluşmasını önlemek için babalara araştırma hakkında gözlem sonrası açıklama yapılmış ve araştırmaya destek vermek isteyen babaların verileri araştırmada kullanılmıştır. Araştırma öncesi etik kurul kararı ve kurumdan izin alınmıştır. Veriler, yüzdelik dağılım, ortalama, varyans analizi ve bağımsız gruplarda t testi ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Babaların %46,9'unun 20-29 yaş aralığında olduğu, %42,3'ünün ilköğretim mezunu, %59,2'sinin çekirdek ailede yaşadığı, %43,9'unun ilde yaşadığı, %80,0'ünün çalıştığı, %53,1'inin gelirlerinin gidere

denk olduğunu söyledikleri, %45,4'ünün 0-2 yıllık evli olduğu, %91,5'inin gebeliği istediği ve %51,5'inin erkek bebek babası olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 2 incelendiğinde, babaların %10'u "0" puan alırken, %18,5'i "6" puan almışlardır. Babaların ölçek toplam puan ortalaması $3,11 \pm 2,03$ olarak bulunmuştur.

Araştırmada, babaların tanıtıcı özelliklerine göre DSEDÖ puan ortalamaları incelendiğinde, yükseköğretim mezunu babaların $4,09 \pm 1,58$, çekirdek ailede yaşayan babaların $3,15 \pm 2,02$, il merkezinde yaşayan babaların $3,19 \pm 2,14$, çalışan babaların $3,17 \pm 2,04$, geliri giderden fazla olan babaların $3,52 \pm 2,10$, evlilik yılı 0-2 yıl arasında olan babaların $3,32 \pm 2,02$, gebeliği isteyen babaların $3,23 \pm 2,02$ ve erkek bebeği olan babaların $3,28 \pm 2,05$ olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Babaların eğitim durumlarına ve gebeliği isteme durumlarına göre DSEDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$, Tablo 3).

Tablo 1. Babaların tanıtıcı özelliklere göre dağılımı.

Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş Grubu		
20- 29 yaş	61	46,9
30-39 yaş	60	46,2
40 yaş ve üzeri	9	6,9
Eğitim Durumu		
İlköğretim	55	42,3
Ortaöğretim	42	32,3
Yükseköğretim	33	25,4
Aile Tipi		
Çekirdek Aile	77	59,2
Geniş Aile	53	40,8
Yaşadığı Yer		
Köy	35	26,9
İlçe	38	29,2
İl	57	43,9
Çalışma Durumu		
Çalışan	104	80,0
Çalışmayan	26	20,0
Gelir Düzeyi		
Gelir giderden az	38	29,2
Gelir gidere denk	69	53,1
Gelir giderden fazla	23	17,7
Evlilik Yılı		
0-2 Yıl	59	45,4
3-4 Yıl	17	13,1
5 Yıl ve ↑	54	41,5
Gebeliği İsteme Durumu		
İsteyen	119	91,5
İstemeyen	11	8,5
Bebeğin Cinsiyeti		
Kız	63	48,5
Erkek	67	51,5

Aile tipi, yaşadığı yer, çalışma durumları, gelir düzeyi, evlilik yılı ve bebeğin cinsiyetine göre babaların aldıkları DSEDÖ puan ortalamaları değerlendirildiğinde anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$, Tablo 3).

Tablo 2. Babaların doğum sonrası ebeveynlik davranışı puan ortalamalarının dağılımı.

Puanlar	Baba Sayısı (n)	Yüzde (%)
0	13	10,0
1	24	18,5
2	20	15,4
3	18	13,8
4	12	9,2
5	19	14,6
6	24	18,5
Toplam	130	100,0

Tablo 3. Babaların tanıtıcı özelliklerinin doğum sonrası ebeveynlik davranışı puan ortalamaları ile karşılaştırılması.

Özellikler	DSEDÖ ±SS	Test ve Önemlilik
Yaş Grubu		
20- 29 yaş	2,80±1,99	F=1,390
30-39 yaş	3,36±2,04	$p>0,05$
40 yaş ve üzeri	3,55±2,18	
Eğitim Durumu		
İlköğretim	2,58±2,18	F=6,12
Ortaöğretim	2,52±1,51	$p<0,005$
Yükseköğretim	4,09±1,58	
Aile Tipi		
Çekirdek Aile	3,15±2,02	$t=0,27$
Geniş Aile	3,05±2,07	$p>0,05$
Yaşadığı Yer		
Köy	2,97±2,14	F=0,128
İlçe	3,13±2,00	$p>0,05$
İl	3,19±2,14	
Çalışma Durumu		
Çalışan	3,17±2,04	$t=0,64$
Çalışmayan	2,88±2,04	$p>0,05$
Gelir Düzeyi		
Gelir giderden az	2,44±1,78	F=3,04
Gelir gidere denk	3,34±2,05	$p>0,05$
Gelir giderden fazla	3,52±2,10	
Evlilik Yılı		
0-2 Yıl	3,32±2,02	F=0,782
3-4 Yıl	3,23±2,33	$p>0,05$
5 Yıl ve ↑	2,85±1,96	
Gebeliğin İstenme Durumu		
İsteyen	3,23±2,02	$t=2,24$
İstemeyen	1,81±1,72	$p<0,05$
Bebeğin Cinsiyeti		
Kız	2,93±2,02	$t=-,97$
Erkek	3,28±2,05	$p>0,05$

TARTIŞMA

İnsan yaşamındaki önemli kararlardan biri olan ebeveyn olma, eşlerin gebeliğe karar vermeleri ile başlayan ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Ebeveyn olma mutluluk verici bir olay olmasının yanında yeni rol ve sorumluluk gerektiren bir değişim olması nedeniyle zor bir dönemdir ⁽²¹⁻²⁴⁾. Bu dönemde ebeveynlik davranışının erken dönemde tanımlanması gerekli desteğin verilmesine katkı sağlayabilmektedir ⁽⁴⁾.

Doğum sonu dönemde babaların ebeveynlik davranışlarının incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, babaların tanıtıcı özelliklerinden yaş grubu, aile tipi, yaşadıkları yer, çalışma durumu, gelir düzeyi, evlilik yılı ve bebeğin cinsiyeti ile DSEDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Tablo 3). Özellikle son yıllarda sanayileşmenin artması kentsel yaşama geçiş zemin hazırlamış, etkisini aile ve toplum üzerine de yansıtmıştır. Kentleşmenin artmasıyla geniş aile yerini çekirdek aileye bırakmış, kadın-erkek rol ve işlevlerinde değişimler meydana gelmiştir. Kadınların çalışma yaşamına katılmasıyla birlikte çocukla ilgili önceden annelere yüklenen tüm sorumluluklar günümüzde ebeveynler arasında paylaşılmaya başlamıştır ⁽²⁵⁾. Bu konuya destek vermek amacıyla eğitim programları düzenlenmekte ve medyada ebeveyn-çocuk ilişkisini konu alan kamu spotlarından yararlanılmaktadır. Tüm bu uygulamaların babaların ebeveynlik davranışlarını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Aynı zamanda Türk gelenek ve göreneklerine göre evlenen her çiftin çocuk sahibi olacağı düşüncesinin yaygın olması ve bu konuda sosyal desteğin güçlü olmasının da kişileri ebeveyn olmadan önce rollerini benimsemesine katkı sağladığı düşünülmektedir. Konuyla benzer yapılmış çalışmalar incelendiğinde, Brown ve ark. ⁽²⁶⁾ çalışmasında, güvenli baba-çocuk ilişkisinin erken çocukluk döneminde stabil olduğu zamanla duyarlılığın nispeten artacağı bildirilmiştir. Türkoğlu ve ark. ⁽²⁷⁾ ile Goodman ve ark. ⁽²⁸⁾ çalışmalarında, iş yoğunluğu, beden ve zihin yorgunluğu gibi engellerin babaların çocuklarıyla nitelikli zaman geçirmelerini engelleyerek baba-bebek ilişkisini olumsuz etkileyebileceği bildirilmiştir.

Üniversite mezunu babaların DSEDÖ puan ortalamalarının diğer eğitim derecelerine sahip olan babalardan daha yüksek olduğu ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (Tablo 3). Eğitim durumu kişilerin bilgi düzeyini artırmakta ve sorun çözme becerisini geliştirmektedir. Bu şekilde bireylerin davranışlarının daha bilinçli hale geldiği ve kişilerarası ilişkilerine olumlu katkı sağladığı düşünülmektedir. Araştırma bulgusunu destekler nitelikte Özkardeş ve ark.'ın⁽²⁹⁾ çalışmasında, babaların eğitim düzeyi arttıkça çocuğu ve ailesiyle olumlu ilişkiler kurabildiği bulunmuştur. Konuyla benzer olarak Grace'in⁽¹⁸⁾ çalışmasında da, doğumdan sonra annelerin, anne olarak kendilerini değerlendirme puanları arasındaki fark incelenmiş, lise mezunu anneler ile üniversite mezunu anneler arasında anlamlı fark olduğunu belirtmiştir.

Babaların gebeliği isteme durumları ve DSEDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 3). Ebeveyn olmaya karar vermede hem anne hem de baba için fizyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik yönden hazır bulunuşluk önemlidir. Gebelik ve doğum her ne kadar fizyolojik bir durum olarak algılansa da bireyler için yeni bir yaşamı beraberinde getirmektedir. Bu yeni yaşamla beraber bireylere yeni rol ve sorumluluklar yüklenmekte ve durumsal bir kriz yaşamalarına neden olmaktadır^[22,30]. Bu dönemin sağlıklı bir şekilde geçirilmesiyle sağlıklı bir ebeveyn-bebek ilişkisinin başlaması kişilerin duruma adaptasyonu ve sosyal destek durumlarıyla paralellik gösterdiği düşünülmektedir. Lawrence ve ark.'nın⁽³¹⁾ yaptığı çalışmada, eşleri tarafından yeterli destek gören çiftlerin evlilik memnuniyetinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Condon ve ark.⁽³²⁾ ile Belsky'nin⁽³³⁾ çalışmalarında, evlilik ilişkileri iyi olan babaların doğum sonrası bebeklerine bağlanmalarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Belsky ve ark.⁽³⁴⁾ ile Yu ve ark.'nın⁽³⁵⁾ çalışmasında da, evlilik uyumu ve eş desteğinin bebek-baba bağlanmasında etkisi olduğu bildirilmiştir. Konuyla benzer olan bu çalışmalar araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Babaların, ebeveynlik davranışı puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu, eğitim durumları ve gebeliği isteme durumlarının puan ortalamalarını etkilediği saptanmıştır. Bu sonuçlara göre, baba adaylarına, başarılı ebeveynlik davranışları geliştirmelerini sağlamak için gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemde ebeveynlik rollerine geçiş konusunda eğitimlerin verilmesi, baba-bebek etkileşimini başlatılması için aile dostu hastane uygulamalarının yaygınlaştırılarak sürdürülmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Ergin A, Özdelek R. Değişen babalık rolü ve erkek sağlığına etkileri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2014;11:3-8.
2. Pillitteri A. Maternal and child health nursing care of the childbearing and childbearing family. 1st edition, Lippincott Company, Philadelphia, 1992; 301-303.
3. Gazioğlu AE. Hayatın ilk çeyreği 0-18 yaş gelişimi. T.C. aile ve sosyal politikalar bakanlığı aile eğitim programı. 3. baskı, İstanbul, Pirintaş basım sanayi ve ticaret a.ş. 2013; 20-25.
4. Çalışır H, Karacam Z, Akgül AF, Kurnaz DA. Doğum sonrası ebeveynlik davranışı ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2009;12:1-8.
5. Özkan H, Kanbur A, Apay S, Kılıç M, Ağapınar S, Özorhan EY. Annelerin doğum sonu dönemde ebeveynlik davranışlarının değerlendirilmesi. *Şişli Etfal Tıp Bülteni* 2013;47:117-121.
<https://doi.org/10.5350/semb2013470304>
6. Yapıcı M, Yapıcı Ş. Çocukta sosyal gelişim. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi* 2005;2:1-5.
7. Semerci B. Birlikte büyütemiz çocuk ruh sağlığı. Özel baskı, 2009, İstanbul, Alfa Yayınları 2009:69-101.
8. Yavuzer H. Çocuk psikolojisi. Genişletilmiş 28. baskı. İstanbul, Remzi Kitabevi 2005; 21-90.
9. Aydoğmuş K, Baltaş A, Baltaş Z, Davaslıgil Ü, Güngörmüş K, Konuk E, Korkmazlar Ü, Köknel Ö, Navaro L, Oktay A, Razon N, Yavuzer H. Ana baba okulu. 10. baskı. İstanbul, Remzi Kitabevi 2003; 245-254.
10. Alpöge G, Gündüz E. Çocuğun yaşamında babanın yeri ve önemi, Aralık 2000 Sempozyum Raporu, Anne-Çocuk Eğitim Vakfı, 2001, İstanbul, Kansu matbaacılık, Yayın no: 12.
11. Draper H. Paternity Fraud and compensation for misattributed paternity. *Journal of Medical Ethics* 2007;33:475-480.
<https://doi.org/10.1136/jme.2005.013268>
12. Genesoni L, Tallandini MA. Men's psychological transition to fatherhood: An analysis of the literature, 1989-2008. *Birth* 2009;36:305-317.
<https://doi.org/10.1111/j.1523-536X.2009.00358.x>
13. Kuzucu Y. Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2011;4:79-91.
14. Sevil Ü, Kavlak O. Couvade sendromu (Sempatik Gebelik). *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi* 2003;6:49-54.

15. Gölbaşı Z. Postpartum dönemde erken taburculuk, evde bakım hizmetleri ve hemşirelik. *C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 2003;7:15.
16. Premberg A, Hellström AL, Berg M. Experiences of the first year as father. *Journal of Compilation* 2008;22:56-63. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6712.2007.00584.x>
17. Koçak AA. Türkiye’de babaların şimdiki durumu. Baba destek programı değerlendirme raporu. Anne çocuk eğitim vakfı. Boğaziçi üniversitesi, İstanbul, 2004;1-65.
18. Grace JT. Mothers’ self reports of parenthood across the first 6 months postpartum. *Res Nurs Health* 1993;16:431-439. <https://doi.org/10.1002/nur.4770160607>
19. London M, Ladewig PW. Maternal & Child Nursing Care. 2nd edition, New Jersey, Pearson; 2007:576-577.
20. Britton HL, Gronwaldt V, Britton JR. Maternal postpartum behaviors and mother-infant relationship during the first year of life. *J Pediatr* 2001;138:905-909. <https://doi.org/10.1067/mpd.2001.113358>
21. Özkan H, Polat S. Annelik davranışını öğrenme süreci ve hemşirelik desteği. *Bozok Tıp Dergisi* 2011;1:35-39.
22. Daş Z: Gebeliğin psikososyal ve kültürel boyutu. Taşkın L (ed). Doğum ve kadın sağlığı hemşireliği. Genişletilmiş 13. baskı, Ankara, Akademisyen tıp kitabevi; 2016:253-254.
23. Özkan H, Polat S. Maternal identity development education on maternity role attainment and my baby perception of primiparas. *Asian Nursing Research* 2011;5:108-117. [https://doi.org/10.1016/S1976-1317\(11\)60019-4](https://doi.org/10.1016/S1976-1317(11)60019-4)
24. Beydağ KD. Doğum sonu dönemde anneliğe uyum ve hemşirenin rolü. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 2007;6:479-484.
25. Pruett K. Role of the Father. *Pediatrics* 1998;102:1253-1261.
26. Brown GL, Mangelsdorf SC, Cynthia N. Father Involvement, Paternal Sensitivity, and Father-Child Attachment Security in the First Three Years. *J Fam Psychol* 2012;26:421-430. <https://doi.org/10.1037/a0027836>
27. Türkoğlu B, Çeliköz N, Uslu M. 3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların nitelikli zaman algılarına dair görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 2013;2:54-71.
28. Goodman WB, Crouter AC, Lanza ST, Cox MJ, Verna-Feagans L. Paternal Work Stress and Latent Profiles of Father-Infant Parenting Quality. *J Marriage Fam* 2011;73:588-604. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2011.00826.x>
29. Özkardeş OG, Arkonaç S. İki farklı eğitim düzeyinde baba olma algısı. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi 1998;10:253-26.
30. Amato PR, Fowler F. Parenting practices, child adjustment, and family diversity. *J Marriage Fam* 2002;64:703-716. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00703.x>
31. Lawrence E, Rothman AD, Cobb RJ, Rothman MT, Bradbury TN. Marital satisfaction across the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology* 2008;22:41-50. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.22.1.41>
32. Condon JT, Corkindale CJ, Boyce P. Assessment of postnatal paternal-infant attachment: development of a questionnaire instrument. *J Reprod Infant Psychol* 2008;26:195-210. <https://doi.org/10.1080/02646830701691335>
33. Belsky J. Parent, infant and socialcontextual antecedents of father-son attachment security. *Dev Psychol* 1996;32:905-913. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.32.5.905>
34. Belsky J, Youngblade L, Rovine M, Volling B. Patterns of marital change and parent-child interaction. *J Marriage Fam* 1991;53:487-498. <https://doi.org/10.2307/352914>
35. Yu CY, Hung CH, Chan TF, Yeh CH, Lai CY. Prenatal predictors for father-infant attachment after childbirth. *Journal of Clinical Nursing* 2012;21:1577-1583. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2011.04003.x>